

## Uusi väljakutseid ja vaatenurki kaugest minevikust

**Georg Friedrich Händeli ooper „Rinaldo“:** lavastaja William Relton, kunstnik Cordelia Chisholm ja valguskunstnik Johanna Town (kõik Inglismaa), dirigent Andres Mustonen, keskses osades Monika-Evelin Liiv, Mati Turi ja Oliver Kuusik, Olga Zaitseva ja Heli Veskus, Rauno Elp ja Aare Saal, Kristel Pärtna, Mart Madiste ja Roman Tšervinko. Etendused 3. ja 18. X rahvusooperis Estonia.

ALEKSANDRA DOLGOPOLOVA

Barokkooper on haruldane nähtus Eesti ooperiteatrites. Teatava regulaarsusega tuuakse lavale vaid Georg Friedrich Händeli ooperiloomingut. Regulaarsus on antud juhul küll üpris suhteline väärtus, kuna kuuest Eesti Händeli-lavastusest on kolm esimest sündinud ligi kümneaastase vahega: „Alcina“ Estonias 1985., „Xerxes“ Vanemuises 1997 ja „Acis ja Galatea“ Vanemuises 2006. aastal. 2011. aastast on Händeli lavastamises aga märgata kvantitatiivset nihet, sest sealtpaale on Eestis peaaegu igal aastal esietendunud üks tema oopereid: 2011. aastal tõi Eesti muusika- ja teatriakadeemia lavale „Rinaldo“, jaanuaris 2012 esietendus Estonias „Julius Caesar“ ning nüüd 18. septembril toodi samas lavale „Rinaldo“. Seda ei saaks veel nimetada mingiks renessansiks, aga teatavat nihet huviasetuses ja ehk ka repertuaaripoliitikas märgib see küll. Kava traditsiooniliselt täitnud põhinetuste nagu „Carmen“ ja „Traviata“ kõrvale püütakse

kauged. Nagu 18. oktoobril „Rinaldo“ etendusel ühe saalisistuja kommentaaridest selgus, tundus talle enamik süžee keerdkäikudest otsitud ja ebatõenäolisena ning ta ei saanud aru, miks peavad tegelased kogu aeg kellekski teiseks maskeeruma. Aga ehk seisnebki barokkooperi võlu osaliselt kunstlikkuses ja keerukuses, mis rõhutab selle žanri mängulisust ja laseb oodata *lieto fine*'t isegi siis, kui teises vaatuses tundub, et peategelaste asjade seis on lootusetu.

Mängulisuse, mängu ja seeläbi ka juhuse kujunditele on üles ehitanud oma „Rinaldo“ lavastuse ka William Relton (Inglismaa). Male mängulauda meenutava lava tagaseina kõrval esinesid juhtmotiividena ka täringud ja lauamängud või malepartiid, mida tegelased vahetevahel mängisid. Samuti kujutasid nii ristisõdijate kui ka saratseenide vägesid poisid, kes mõjusid laval mängusõduritena. Mingis mõttes on sellist lähenemist võimalik võrrelda Glyndebourne'i festivali raames 2011. aastal esietendunud Robert Carseni nägemusega „Rinaldost“. Carseni lavastuses kulges kogu ooperi tegevus tagakiusatud koolipoisi kujutluses, kes kujutas ennast vaprast rüütli Rinaldona. Carseni interpretatsioon tõi „Rinaldosse“ korralliku portsu ironiat ning kooliatmosfääri valguses omandas rohket lahtiste otstega ooperisüžee ootamatult loogilisuse: kui kõik laval toimuv on vaid klassikaaslastest muserdatud poisi fantaasia, siis ei üllata kedagi tege-

toimis see väga hästi, kuna võimaldas kõrvutada lääne väärtuste istutamist imperialistliku koloniaalpoliitika teel ja saratseenide ristiuskust pööramist ooperi lõpus.

Carseni lavastuse õnnestunud ajakohastamise juures oli meepotis ka üks tõrvatilk. Nimelt läks mingil määral kaduma tegelaste emotsioonide ehedus: kui kõik ei toimu päriselt, vaid kujutlusvõimes, siis kahvatuvad paratamatult ka kangelaste läbielamised. Estonia lavastuses sellist ohtu ei olnud. Kõik Händeli muusikasse nii liigutavalt sisse kirjutatud emotsioonid jõudsid publikuni vahetult, kusjuures kaasaenamist kutsusid üllataval kombel esile eelkõige negatiivsed tegelaskujud, eriti 3. oktoobril Armida rollis sáranud Kristel Pärtna ja Argantena esinenud Rauno Elp. Mõlema laulja suurepäraseid näitlejaoskused jätsid varju nii nimitegelase (Monika-Evelin Liiv) kui ka Almirena (Heli Veskus). Eriti tugeva emotsionaalse pitseri jättis Pärtna etteaste Armidana. Suurepärase näitlejana suutis ta teha olematuks ka *da capo* näilise staatilisuse, mis mõne teise laulja puhul paraku juhtuski. Tohutult suure emotsionaalse laenguga oli aaria „Oh, julm hing“ („Ah! Crudel“) kus Rinaldo poolt eemale tõugatud, ootamatult habras ja haavatud Armida näitas oma inimlikumat poolt niivõrd ehedal kujul, et kogu stseen kinnistus minu mällu palju paremini kui peategelase ja Almirena mõneti trafaretsed armuavaldused.



tus, kuna küüest Eesti Händeli-lavastusest on kolm esimest sündinud ligi kümneaastase vahega: „Alcina” Estonias 1985., „Xerxes” Vanemuises 1997. ja „Acis ja Galatea” Vanemuises 2006. aastal. 2011. aastast on Händeli lavastamise aga märgata kvantitatiivset nihet, sest sealtpaale on Eestis peaaegu igal aastal esietendunud üks tema oopereid: 2011. aastal tõi Eesti muusika- ja teatriakadeemia lavale „Rinaldo”, jaanuaris 2012 esietendus Estonias „Julius Caesar” ning nüüd 18. septembril toodi samas lavale „Rinaldo”. Seda ei saaks veel nimetada mingiks renessansiks, aga teatavat nihet huviasetuses ja ehk ka repertuaaripoliitikas märgib see küll. Kava traditsiooniliselt täitnud põhinimetuste nagu „Carmen” ja „Traviata” kõrvale püütakse leida mõni värskem teos, mis rikastaks üldpilti.

Üllataval kombel pakuvad uuema repertuaari kõrvale endiselt uusi väljakutseid ja vaatenurki ka ligi kolmesaja aasta vanused Händeli ooperid. Barokkooperi võlu tänapäeva publikule seisneb XX sajandi ühe olulisema muusikateatri-lavastaja Joachim Herzi sõnul võimaluses distantseeruda laval toimuvast. Herziga on ühel meelel ka ooperiuurija Silke Leopold, kes leiab barokiajastu illusioonilembusele ja stiliseeritud emotsioonidele analoogi tänapäeva virtuaalsete maailmade ja kunstlike identiteetide levikust. Barokkooperi pahatihti keerukad süžeed ja vähemalt tekstis mitte alati hoolikalt välja joonistatud karakterid, väliefektide rohkus ja näiliselt staatilised *da capo* aariad võivad tunduda tänapäeva publikule tõepoolest

***Ehk seisnebki barokkooperi võlu osaliselt kunstlikkuses ja keerukuses, mis rõhutab selle žanri mängulisust ja laseb oodata lieto fine't isegi siis, kui teises vaatuses tundub, et peategelaste asjade seis on lootusetu.***

lauamängud või malepartiid, mida tege-lased vahetevahel mängisid. Samuti kujutasid nii ristosõdijate kui ka saratseenide vägesid poisid, kes mõjusid laval mängusõduritena. Mingis mõttes on sellist lähenemist võimalik võrrelda Glyndebourne'i festivali raames 2011. aastal esietendunud Robert Carseni nägemusega „Rinaldost”. Carseni lavastuses kulges kogu ooperi tegevus tagakiusatud koolipoisi kujutluses, kes kujutas ennast vapra rüütli Rinaldona. Carseni interpretatsioon tõi „Rinaldosse” korralliku portsu irooniat ning kooliatmosfääri valguses omandas roh-kete lahtiste otstega ooperisüžee ootamatu loogilisuse: kui kõik laval toimuv on vaid klassikaaslastest muserdatud poisi fantaasia, siis ei üllata kedagi tege-laste trafaretsus, nende toimingute eba-loogilisus, imede rohkus ja loomulikult ka õnnelik lõpp kõigi õnnetuste ja takis-tuste kiuste.

Reltoni lavastus on kindlasti tradit-sioonilisem ning täiesti uut tõlgendust ooperile publik ei näinud (see pole siin-kohal sugugi halvustavana mõeldud, sest igapäev saab aru, et „Rinaldo” mui-nasjutulist tegevustikku on keeruline ajakohastada). Kuigi selgelt ja läbivalt eksponeeritud, ei loonud juhus ja mängu kujundid minu meelest väga selget kontseptsiooni ning jäid pigem lisavürtsiks kui tõlgenduse keskmeks. Ka Relton tõi ooperitegevuse ajalisel-t meile lähemale: kui libreto järgi harg-neb see umbes esimese ristosõja paiku, siis Reltoni lavastuse tegevustik kul-geb anakronistlikult XIX sajandi Briti koloniaalvallutuste aegu. Metafoorina

Argantena esinenud Rauno Elp. Mõlema laulja suurepärase näitlejaoskused jä-tsid varju nii nimitegelase (Monika-Eve-lin Liiv) kui ka Almirena (Heli Veskus). Eriti tugeva emotsionaalse pitseri jättis Pärtna etteaste Armidana. Suurepärase näitlejana suutis ta teha olematuks ka *da capo* näilise staatilisuse, mis mõne teise laulja puhul paraku juhtuski. Tohu-tult suure emotsionaalse laenguga oli aaria „Oh, julm hing” („Ah! Crudel”) kus Rinaldo poolt eemale tõugatud, ootama-tult habras ja haavatud Armida näitas oma inimlikumat poolt niivõrd ehedal kujul, et kogu stseen kinnistus minu mällu palju paremini kui peategelase ja Almirena mõneti trafaretsed armuaval-dused.

Kui tulla nüüd Händeli ooperite vii-maste aastate Eesti etenduste juurde, siis peab tunnistama, et Reltoni lavas-tus oli kontseptuaalselt terviklikum ja vokaalses plaanis ühtlasem kui 2012. aastal esietendunud „Julius Caesar”, viimase eklektikast (ja „laenudest”) oli „Rinaldo” õnneks kaugel. Kui mee-nutada veel ühte varasemat katset, muusikaakadeemia „Rinaldot” Liis Kolle lavastuses, siis tuleb meelde kõigepealt selle suur tinglikkuse aste ja napp, kuid isikupärane ja detailideni läbi mõeldud kujundus (kunstnik Lilja Blumenfeld). Ühtlasi oli üliõpilaste laulueriala magistrieksamina mõel-dud EMTA etendus väga stiilne, kuigi vokaalses mõttes tuli üliõpilastele teha hinnaalandust. Estonias on nüüd laval palju kogenumad lauljad ning muusi-kalises plaanis on lavastus kindlasti ühtlasem ja tugevam kui EMTA oma. Siiski tundub tagantjärele, et üliõpi-lastele näitlemine oli teatud mõttes ehk isegi ehedam kui professionaalidel. Loomulikult räägib Händeli muusika tegelaste hingemaailmast tihti palju rohkem kui tekst, kuid siiski on oluline ka veenev näitemäng.



Kristel Pärtna suutis suurepärase näitlejana teha olematuks ka *da capo* näilise staatilisuse.

Harri Rospu